

COP29 "yaşıl dünya"ya doğru daha bir addım olacaq

Züleyxa Əliyeva

Bu gün dünyada baş verən müharibə və münaqişələr biomüxtəlifliyi məhv edir, zərərli maddələrin emissiyasını artırır. Demək olar ki, dünya iqlim dəyişikliyinə geri dönüşü olmayan qırmızı xəttinə daha da yaxınlaşıb.

BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) məhz bu təhlükələrin aradan qaldırılması yollarını müzakirə edəcək.

50-100 il əvvəl əhali artımına, insanların gündəlik yaşayışına, həyat tərzinə, sosial vəziyyətinə müharibələr mənfi təsir edirdisə, indi iqlim dəyişikliyinə fəsadları daha önə çıxır. Bəşəriyyəti təhdid edən iqlim dəyişliyinə səbəbin qlobal istiləşmə və sənayedə inkişafın pik nöqtəyə çatması olduğu bildirilir. Son yüz ildə daha çox neft, qaz, kömür yandırılır. Avtomobillərin sayı durmadan artır. Hər gün atmosfərə böyük həcmdə tullantı atılması, eləcə də karbon qazının artması müşahidə olunur və istiləşmə sürətlənir. Ekstremal hava şəraiti, hidroloji və iqlim hadisələri insan həyatına, milli iqtisadiyyata, şəhər və kənd mühitinə, qida və su təhlükəsizliyinə öz mənfi təsirlərini göstərir. Təəssüf ki, biz belə mənfi təsirlərin statistikasında sürətli artım dinamikasını izləyirik. Ətraf mühitin çirklənməsi, müxtəlif təbiət hadisələri hər il milyonlarla insanın həyatına son qoyur. Bir sözlə, fəsadlar çox ağırdır.

Faciələrin həll yolları ötən il Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində baş tutan COP28-də müzakirə olundu və müəyyən nəticələr əldə edildi. Bir neçə ay sonra Bakının evsahibliyi edəcəyi COP29 və ardınca Brazilyada keçiriləcək COP30 konfransları arasındakı əməkdaşlıq qlobal istiləşmənin artımının 1,5°C səviyyəsində saxlamaq məqsədi daşıyır. Bu üçlüyün beynəlxalq iqlim danışıqları tarixində indiyə qədər görünməmiş konfigurasiya olduğu diqqətlərdən yayınmır. Artıq COP28-ə sədrlik etmiş Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, onun davamçıları COP29-un sədri Azərbaycan və COP30-un sədri Braziliya qlobal iqlim danışıqlarının əməkdaşlığını və davamlılığını yaxşılaşdırmaq üçün tərəfdaşlığa başladıklarını elan ediblər. COP28-də qəbul edilən sazişə əsasən, 198 ölkə bu üç sədrliyə Paris Sazişinin ən iddialı məqsədinə nail olmaq üçün "yol xəritəsi" üzərində birgə işləməyi tapşırıb. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının iqlim ekspertlərinin (Giec) hesablamalarına görə, 1,5°C temperatur həddinə çox güman ki, 2030-2035-ci illərdə nail olunacaq. COP28-in sazişi qlobal danışıqlarda əsas problem olan inkişaf etməkdə olan ölkələrə maliyyə yardımına dair irəliləyişi ehtiva etmədi. Bu ölkələrə maliyyə yardımını məhz Bakıda keçiriləcək COP29-un əsas mövzusu olacaq.

Qazaxıstanın paytaxtı Astanada "ŞƏT plyus " formatında keçirilən görüşdə çıxış edən Prezident İlham Əliyev məhz bu məqama toxunub: "Təxminən 200 ölkənin yekdil dəstəyi ilə Azərbaycan bu il COP29-a evsahibliyi edəcək. Biz Bakıda keçiriləcək COP29 çərçivəsində inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında körpü yaratmaq üçün səylərimizi əsirgəməyəcəyik və inkişaf etməkdə olan ölkələrin legitim maraqlarını nəzərə alacaq razılaşmanın əldə edilməsinə çalışacağıq. Azərbaycanın prioritetləri sırasında həm də iqlim dəyişikliyinə mənfi təsiri səbəbindən ekzistensial təhlükə ilə üzləşən inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətlərinə dəstək yer alır. Azərbaycan inkişaf etməkdə olan kiçik ada dövlətləri üçün xüsusi texniki yardım fondunun yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış edib. Biz dünyada ən böyük beynəlxalq tədbir olan COP29-un keçirilməsinə hazırlıq istiqamətində ŞƏT ilə işi davam etdirəcəyik. Mən artıq ŞƏT-ə üzv dövlətlərin liderlərinə rəsmi dəvət məktubları ünvanlamışam və həmkarlarımı noyabrda Bakıda görüşməyə ümid edirəm".

Azərbaycanın mövqeyi belədir ki, dünyanın bugünkü mənzərəsi fonunda hər bir ölkə öz məsuliyyətini dərk edərək iqlim dəyişikliyinə fəsadlarına qarşı milli səviyyədə öz gündəliyini müəyyənləşdirməlidir. Aydın görünür ki, ölkəmiz iqlim dəyişikliyi ilə bağlı BMT-nin çağırışlarına fəal şəkildə qoşulanlar sırasında yer alır. Neft sənayesində "sıfır emissiya" hədəfini müəyyənləşdirən Azərbaycanın məsuliyyətini dünya dövlətləri də təqdir edir. Məlumdur ki, qəbul olunmuş strategiyaya əsasən, beş milli prioritetdən biri ətraf mühit məsələləridir. Azərbaycan 1990-cı illə müqayisədə 2030-cu ilə qədər istixana qazlarının miqdarını 35 faiz azaldılmasını hədəfləyir. 2030-cu ildən sonra isə daha iddialı hədəf müəyyən edilib ki, bu da 2050-ci ilə qədər istixana qazlarının miqdarının 40 faiz azaldılmasından ibarətdir.

Burada məqsəd ondan ibarətdir ki, atmosferdə karbon qazının miqdarı azalsın və istiləşmənin qarşısı alınsın. Bəlkə də bir çox dövlətlərdə bu öhdəliyi yerinə yetirmək iqtisadi çətinliklər törədə bilər. Çünki karbon qazının atmosfərə atılmasında əsas artım sənaye və kənd təsərrüfatının inkişafı ilə əlaqədardır. Buna

görə də paralel olaraq bərpaolunan enerjidən istifadə olunmalıdır. Həmin enerji mənbələri atmosfərə karbon və digər pərnik qazlarının atılmasının qarşısını alır. Bu, dünyanın bir çox ölkələrində tətbiq edilir. Azərbaycanda da belə layihələr mövcuddur, məmləkətimiz bərpaolunan enerji mənbələri ilə kifayət qədər zəngin bir diyardır. Ölkəmizin iqtisadi cəhətdən əlverişli və texniki baxımdan istifadəsi mümkün olan bərpaolunan enerji mənbələrinin potensialı 27000 MVt həcmində qiymətləndirilir. 2030-cu ilədək qarşıya qoyulan məqsəd bərpaolunan enerjinin ümumi istehlakda payının 30 faizdən çox artırılmasına nail olmaqdan ibarətdir. Azad edilmiş ərazilərimiz "yaşıl zona" elan edildiyi üçün orada su, günəş və külək enerjilərindən istifadə edilməsi nəzərdə tutulub və bu istiqamətdə dayanmadan iş aparılır. Xəzər dənizi üzərində küləyin enerjisindən istifadə etmək layihələri də işlənməkdədir. Karbohidrogen resursları ilə zəngin olan ölkəmiz elektrik enerjisi istehsalında "yaşıl enerji"nin xüsusi çəkisinin daha çox artırılmasını hədəfə alıb.

Respublikamız BMT-nin çağırışına qoşularaq neft sənayesində "sıfır emissiya" hədəfi müəyyənləşdirib. Qəbul olunan strategiyaya əsasən, indiki mərhələdə ətraf mühit məsələləri ölkəmizin beş milli prioriteti sırasında yer alır. Çünki ətraf mühit və "yaşıl artım" Azərbaycanın dayanıqlı inkişafını təmin edən önəmli amillərdəndir. Bu məqsədlə qlobal iqlim dəyişikliklərinin miqyasını nəzərə alaraq ekoloji təmiz texnologiyaların tətbiqinə əhəmiyyətli yer verilir, təmiz enerji mənbələrindən istifadə, tullantıların təkrar emalı və çirklənmiş ərazilərin bərpası təşviq olunur. Yüksəkkeyfiyyətli ekoloji mühitin təmini və "yaşıl enerji" məkanının yaradılması da həmin məqsədə xidmət edir. Milli səviyyədə öz məsuliyyətini və nümunəsini nümayiş etdirən Azərbaycanın, iqlim dəyişikliyinə qarşı qlobal həmrəyliyin möhkəmlənməsinə töhfələr vermək imkanları böyükdür.